

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 16. decembra 1885.

O b s e g : Po katerem potu moramo naše sadjarstvo povzdigniti — Kompost ali mešanec. — Gospodarske izkušnje. — O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja. (Dal.) — Trgovinska in obrtna zbornica. (Dalje.) — Zemljein narodopisni obrazi. — Govor poslanca grofa Belcredija. (Dalje.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.**Po katerem potu moramo naše sadjarstvo povzdigniti.**

Narodno-gospodarska vaŹnost sadjarstva je uŹe davno poznata. Vselej in vedno se je priporoĉalo kmetovalcu, tudi na to stroko kmetijstva svojo pozornost obraĉati, a na Kranjskem imeli so vsi pozivi le malo vspeha. Kakor je brati v aktih kmetijske druŹbe, je zadnja uŹe pred sto leti vedela ceniti gospodarsko vrednost sadjarstva in je tudi v tem smislu delovala noter do današnjega dne. Gotovo ni kmetijske stroke, o kateri bi se bilo vsled inicijative kmetijske druŹbe toliko pisalo kot o sadjereji in morda izvzemŹi Źivinarstvo tudi nobena druga stroka ni toliko drŹavnih podpor dobila kot sadjarstvo.

In pri vsem tem je naŹe sadjarstvo Źe po vsem nerazvito, in Źalostno moramo gledati na sosedne deŹele, katere vsled svojega cvetoĉega sadjarstva mnoŹijo svojo narodno bogastvo. Kateri so pa vzroki vspevanja sadjarstva v naŹih sosednih deŹelah, posebno na Źtajarskem? In kateri so vzroki, da s povzdigo sadjarstva pri nas ne gre naprej? Ne malomarnost dotiĉnikov, ki so bili poklicani, sadjarstvo pospeŹevati, ampak spoznali niso onega pota, kateri je druge sadjarske deŹele dovedil do cvetoĉega sadjarstva.

Edino pravi pot sadjarstvo pospeŹiti je, kmetovalcu kakor hitro mogoĉe dati zadostno mnoŹino dobro izgojenega sadnega drevja izkljuĉljivo le taciĹh plemen in vrst, ki zadostujejo krajevnim (podnebnim) in kupĉijskim razmeram.

Na ta naĉin delali so povsod, morebiti marsikaterikrat tudi nevede, koder so danes v sadjarstvu uŹe napredovali.

Ali se je na Kranjskem v tem smislu kedo kaj brigal? Ne! Res se je na vse kriplje priporoĉalo in poĉuĉevalo, kako drevje izgojevati, a kako borno malo se je doseglo. Će pa premislimo nepristransko ali je pa tudi kmetovalcem samim mogoĉe, si potrebno sadno drevje izgojiti, moramo odloĉno zanikati. Sadno drevo pravilno izgojiti (in le dobro izgojeno drevo je kaj vredno) zamore le tisti, ki ima v tej zadevi velike vaje in izkuŹnje. Kmetu se pa nikakor ne spleaĉa in

tudi ĉasa in prilike nima za malo Źtevilo dreves si potrebno vajo in izkuŹnje za izgojo sadnega drevja pridobiti, ker pa dreves od drugod ne dobi, se pa raje za sadjarstvo niti ne briga. Da je to res, v izgled nam je naŹa deŹela.

Na drugi strani je zopet res, da so se kmetovalci v nekaterih krajih kaj moĉno poprijeli sadjarstva, na pr. obĉine med Loko in Kranjem. Će pa preiŹremo dobiĉke teh sadjarskih obĉin, najdemo kaj slabe razmere. Obilo sadno drevje teh obĉin obstoji skoz in skoz iz malo vrednih sort, ki niso za nobeno kupĉijo, tistiĹh sort, ki so kaj vredne, jih je pa premalo, da bi kupca v deŹelo privabile. Kmetovalci znajo biti prepriĉani, da tudi sadni kupci pridejo v deŹelo, ĉe izvedo, da je najti dovolj sadja ene in tiste sorte. Zmes iz razliĉnih sort, ĉe so Źe tako dobre, kupec ne more rabiti, on mora, ĉe hoĉe izhajati, z eno dobro sorto cel Źelezniĉni vagon napolniti.

V tem smo edini, da moramo naŹe sadjarstvo povzdigniti, toraj delujmo v gori navedenem smislu. Dajmo kmetovalcu uŹe izgojeno drevo v roke, gotovo ga bode vsadil. Drevje izgojuje naj se v obĉinskiĹh in okrajnih drevesnicah, c. k. kmetijska druŹba je pa Źe osnovala svojo veliko deŹelno drevesnico. Na ta naĉin nam bode mogoĉe v kratkem ĉasu veliko sadnega drevja med kmetovalce spraviti. Vse drevje, ki se vsadi, naj bode pa le taciĹh sadnih sort, ki so za dobre spoznane in ki imajo kupĉijsko vrednost. Za vso Kranjsko zadostovalo nam bode morda 12 jabelĉnih in 12 hruŹevih sort, in gotovo bode vsaka obĉina iz teh zamogla 4–6 njej prileŹnih sort izbrati. Na Kranjskem imamo skoro vse boljŹe sorte zastopane, le treba nam je pozvedeti, kako se obnaŹajo, in mogoĉe nam bode med dobrim najboljŹe izbrati.

Kompost ali meŹanec.

Kompost ali meŹanec je gnoj, narejen iz razliĉnih odpadkov gospodarstva in kmetijstva. Ti odpadki znosijo se na kup, pomeŹajo se z zemljo in v gotovih obrokih premeĉljejo in polijo z gnojnico iz hleva ali pa straniŹĉa. Z napravljanjem komposta da se pomnoŹiti prav zelo mnoŹina gnoja. Vsikdar pa priporoĉamo potrebno delo za kompost izvrŹevati takrat, kedar druzeĹga dela ni. Na kompostni kup zmeĉljejo se vsi rastlinski, Źi-

valske in rudninske tvarine, katerih ni mogoče zmetati na gnojišče, na pr. smeti iz hiše in dvorišča, plevel, tropine, gnoj iz stranišča, lug, kurji gnoj, mrhovino, ledino, blato iz ceste in iz mlak ali ribnjakov, apno, presejane odpadke zidarjev itd. V deževnem vremenu, kedar kmetovalec nima dela na polji, naj doma skupaj spravlja tvarino za kompost in naj opravi potrebna dela na kompostu.

Pri sestavi kompostovega kupa denemo vedno na trde tvarine, kakor zemljo, ledino itd. plast iz žival-
skih in rastlinskih odpadkov in potem zopet trdo plast. Poleti premečljemo kup 2—3krat, ter vse tva-
rine dobro skupaj pomešamo. Premešati kompost je pa še le dobro, kedar je kup osušen. Po vsacem pre-
mešanji ali premetavanji polijejo prav dobro kompost z gnojnico. Kompostni gnoj je izvrsten za gnojenje travnikov, deteljišč in za drevje. Posebno dober je kompost pri gnojenji, koder moramo gnoj blizo rastlin zakopati, na pr. za zelje, krompir. sadno drevje, trte. Kompost moramo toliko časa obdelovati, da postane skoz in skoz rahla sprstenina, to doseže se včasih še le v dveh in večjih letih, kar je odvisno od porabljenih tvarin. Žaganje v komposti rabi najmanj 3 leta do popolnega razkroja. Enkrat narejenemu kompostnemu kupu ne smemo novih tvarin primešavati, zato bomo vsako leto nov kup sestavljati pričeli.

Na travnike zvozimo kompost v januariju ali fe-
bruariju, to je, če vreme dopušča, ter ga v kupe zlo-
žimo. V marci kompost čez travnik raztrosimo. Po-
seben močnega komposta zadostuje 60—80 voz na hek-
tar travnika, drugače pa 120—160 voz.

Moč kompostovega gnoja vzdrži 2—3 leta na trav-
niku ter se v tem znači, da zgine mah, dobre trave
boljše vspevajo in posebno nizke trave zemljo gosto
zaledinijo.

Napravljanje komposta pokladamo posebno na srce
našim gospodarjem. Kako močno dajo se popraviti na
ta način naši še tako zeló zanemarjeni travniki. Res
je, da se dá to tudi z gnojem iz hleva storiti, a tega
imamo še za njive premalo.

Gospodarske izkušnje.

*Gospodarji, ki deteljno seme kupujete, varujte se, da ne
boste goljufani!*

Sleparij je čedalje več na svetu. Zadnja leta so
deteljnemu semenu začeli prav pogostoma mešati pesek
nekega kremenastega kamenja, ki ga lomijo blizo Prage
na Českem, in ga potem rdeče, belo, zeleno, sploh tako
barvajo, kakor je deteljno seme, kateremu ga mešajo
zato, da težje vaga; v 100 funtih take detelje je vča-
sih komaj 25 funtov prave detelje, vse drugo pa je
pesek, ves podoben deteljnemu semenu. Gospodarji, ki
kupujete seme kakoršne koli detelje, natanko preglejte
blagó!

*Divji kostanj, dobra in zdrava, pa še zmirom premalo
čislana krma živini.*

Kostanj daje se zdrobljen, šrotan ali zmlet; po-
prej naj se pa v vodi nekoliko časa namaka, da zgubi
grenjki okus. Krave po njem bolje molzejo, preišči se
odobelijo, konj postane močnejši. Grenkoba kostanjeva
želodcu dobro dé in dolgočasno drisko, če niso čeva
vneta, ozdravi.

O boleznih in elementarnih poškodbah sadnega drevja.

Spisal M. Rant.

VII. Ozeblina (ozeba ali prezeb) sadnega drevja.

(Dalje.)

Za pozebom trpi največ in najpogostneje breskvino,
slivino, marelično, orehovo in kostanjevo sadno drevje.

Potem, ko je pomladi pričelo ozebeno sadno drevo
zopet vegetirati, morajo se vsi pozebeni deli raz njega
popolno odstraniti, ter se pri takih operacijah prizadete
rane jako dobro in varno zamazati. Peškarjem pa, ka-
teri so na prezebu trpeli, svetuje se in dobro je po-
mladi puščati, to je, da se jim na deblih v podolžji od
zgoraj doli lubad do najmlajšega lesa z noževo ostjo
(špico) zareže ali vreže, da se more potem preobilni
sok na takih mestih pravilno razdeljevati, ter da se
nam tako drevje tem načinom tudi pred drugimi boleznimi,
kot posledicami prezeba — obvaruje.

Pozni pomladanski mrazovi (zmrzlini) oškodujejo le
najmlajša, na novo se razvijajoča delca drevesna, po
takih zmrzlinih trpi pred vsem osobito cvetje in sadni
nastavki. Pred takimi poškodbami morejo in dajo se pa
le posamezna visokodebelnata sadna drevesa obvarovati,
kako, čemo kmalu zvedeti.

Da pa domačemu sadjerejcu pozni pomladanski mra-
zovi prehude preglavice in preobčutnih škod napravljali
ne bodo, naj pred vsem ob stalnem nasadu sadnega
drevja za nov sadovnjak preskrbi pravo, primerno in
ugodno lego; dalje naj voli za sadovnjak svoj tudi sadne
sorte, katere ob raznih časih cvetó, to je: zgodnje, bolj
pozne in prav pozne. Ako v sadovnjaku drevje ob raz-
nih časih cvete, gotovo pozni pomladanski mrazovi no-
benkrat vsega pridelka vničili ne bodo. Tudi po umetni
poti dá se v tem obziru nekoliko doseči s tem, da se
zemlja okolo in pod sadnim drevjem pozneje obdelovati
prične, da se pod in okolo taistega ob času, ko sneg
kopni, več snega pripravi, nakopiči in nameče, kar vse
skupaj prenašati. Toča pa ne poškoduje ali morda celó
popolno vniči le samo istoletnega sadnega pridelka,
nego prepreči, temveč tudi za eno ali pa še celó za več
let normalni razvoj in pravo rodovitnost sadnega drevja.

VIII. Uime in škode, katere toča na sadnem drevju napravi.

Toča je v resnici huda šiba božja za kmetovalca-
sadjerejca. Ona mu ne pokonča in ne vniči le samo
njegovih enoletnih pridelkov na polji, nego napravi mu
tudi v njegovih sadovnjakih mnogokrat preobčutne škode.
So nekateri kraji, v katerih kaj rada in prav pogostoma
toča bíje. V takih krajih ima brezpogojno med drugim
tudi sadno drevje veliko in občutne škode po toči tr-
peti in prenašati. Toča pa ne poškoduje ali morda celó
popolno vniči le samo istoletnega sadnega pridelka,
nego prepreči, temveč tudi za eno ali pa še celó za več
let normalni razvoj in pravo rodovitnost sadnega drevja.

Sadje nam utegne tudi uže najmanjša in le kot si-
gurno konopljino zdrnje debela toča močno poškodovati;
sadje (osobito jabolka) po tako drobni toči oškodovano,
je navadno vse pikčasto in lisasto ter za oko neprijetno.
Koliko večji so pa še le slabi nasledki, katere na sadji
debelejša toča napravi! Sad postane na onih mestih,
kamor ga je bolj debela toča zadela, rujav in gobast,
po okusu pa grenek. Ako prihrumi bolj debela toča,
trpi pred njo v prvi vrsti drevesno listje, katero vse
preluknjiča, razpara (razcefedra) in raztrže, ali pa še
celó popolno odbije in oklesti. Naravna posledica temu
je, da je potem tako sadno drevó gledé preživitka in